

כט עֲגַלְתּוֹ וּפָרְשָׁיו לֹא יִדְקְנוּ: גַּם-זֹאת מֵעַם יְהוָה צְבָאוֹת יִצְאָה הַפְּלֵא עֲצָה הַגִּדִיל תּוֹשִׁיָּה:

אחר: עֲגַלְתּוֹ שֶׁל הַדָּשׁ. וּפָרְשָׁיו — וְסוּסָיו
הַמְהִירִים, כְּלוּמַר: אִפְלוּ יִרְתְּמוּ אֶת הָעֲגָלָה הַדָּשָׁה
לְפָרָשִׁים, וְעַל יְדֵי זֶה תִּהְיֶה הַמְהוּמָה רַבָּה מְאֹד.³⁵
לֹא יִדְקְנוּ — לֹא יִטְחֹן הַגִּלְגַּל אֶת הַלֶּחֶם עַל יְדֵי
כֹף, אֲלֹא חִיבִים לִטְחֹן אֶת הַלֶּחֶם בְּטַחֲנָה, וְלֹא דִי לוֹ
כְּדִישָׁה.
(כט) גַּם-זֹאת — גַּם הַדֶּרֶךְ לְדוֹשׁ וּלְטַחֵן כָּל
דָּבָר וְדָבָר לְפִי הָרְאוּי לוֹ. מֵעַם ה' צְבָאוֹת יִצְאָה
— כְּלוּמַר: לְמִדּוּת בְּנֵי אָדָם מֵאֵת ה' צְבָאוֹת, וְהוּא
נָתַן בְּלִבָּם בִּינָה לְדַעַת לְדוֹשׁ, לְחַבֵּט וּלְטַחֵן. וְאָמַר
כָּאֵן אֶת הַשְּׂמֹת ה' צְבָאוֹת, לְרִמּוֹ, שֶׁבָּרָא בְכוּחוֹ אֶת
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָא, וַיַּחֲד לְכָל צֶמַח וְצֶמַח

אֶת טַבְעוֹ. הַפְּלֵא עֲצָה — עָשָׂה פְעֻלּוֹת הַעֲרוּכוֹת
בְּחֻכְמָה נִפְלְאָה. יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִקְרָא שְׂתַכְנִית
וְתַחֲבִילָה הַעֲרוּכוֹת בְּחֻכְמָה קְרוּיּוֹת 'עֲצָה' וְאִף-
עַל-פִּי שֶׁהַעוֹשֶׂה לֹא נֹעֵץ בְּאַחֵר. הַגִּדִיל תּוֹשִׁיָּה
— גִּלְהָה בְּמַעֲשָׂיו אֶת תְּבוּנָתוֹ הַרְבֵּה. 'תּוֹשִׁיָּה' הִיא
כְּשֶׁרוֹן לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תַּחֲלָה וּבְתַבּוּנָה
(ע' אֵיזֶה ה' יב וּבִדְעַת מִקְרָא' שם). וְכִנְיָנָת הַכְּתוּב הִיא, כִּי

הַטַּבְעִי הַמִּיחָד לְכָל צֶמַח וְצֶמַח, וְהַבִּינָה שֶׁל הָאָדָם
הַיּוֹדֵעַ פִּיּוּד לְחַבֵּט, לְדוֹשׁ וּלְטַחֵן כָּל צֶמַח וְצֶמַח,
מַעֲדִידִים עַל חֻכְמָתוֹ הַנִּפְלְאָה שֶׁל הַבּוֹרָא. וְכִנְיָנָת
הַמַּשֵּׁל הַשְּׁנִי הַזֶּה הִיא, שֶׁכָּשֶׁם שֶׁהָאָדָם דָּשׁ וְחֹבֵט
וְטוֹחֵן כָּל צֶמַח וְצֶמַח לְפִי הָרְאוּי לוֹ, כֵּן ה' עוֹנֵשׁ כָּל
אָדָם וְאָדָם לְפִי הָרְאוּי לוֹ³⁶.

לסכום הנבואה:

נְבוּאָה זוֹ מְכַנְיָה בַּעֲקָרָה כְּנֶגֶד מְנַהֲיֵי הָעַם, הַמִּתְפָּאֲרִים בְּתַקְפָּם וּבְחֻכְמָתָם וְחוֹלְקִים עַל דְּבָרֵי
הַנְּבִיא וְאֵינָם רוֹצִים לִשְׁמָעַם. בַּפְּסָקָה הָרִאשׁוֹנָה הַנְּבוּאָה מוֹכִיחָה אֶת בְּנֵי אֶפְרַיִם הַגְּאוֹנִתִּים
הַשְּׂכוּרִים, וְאוֹמְרֵת לָהֶם, שֶׁתִּפְאָרְתֶּם אֵינָה אֲלֵא אֲשֶׁלְיָה, 'צִיץ נָבִל', וְחוֹזֶה לָהֶם מִפְּלֵה גְמוּרָה.
בַּפְּסָקָה הַשְּׁנִיָּה הַנְּבוּאָה חוֹזֶה נַחֲמָה לְשֹׂאֲרֵי הָעַם וּמְבַטִּיחָה, שֶׁתַּחַת עֲטֹרַת הַשְּׂכוּרִים יִהְיֶה ה'
צְבָאוֹת לַעֲטֹרַת צָבִי לְשֹׂאֵר עַמּוֹ. אֲנָשֵׁי יְהוּדָה, שֶׁשָּׁמְעוּ נְבוּאָה זוֹ, סִבְרוּ, שֶׁדְּבָרֵי הַנַּחֲמָה מְכַנְיָם
אֲלֵיהֶם, וּכְנֶגֶד זֶה אָמְרָה הַנְּבוּאָה בַּפְּסָקָה הַשְּׁלִישִׁית, שֶׁגַּם אֲנָשֵׁי יְהוּדָה, כִּלְהִיָּה וְנָבִיאֶיהָ,
מִתְמַכְּרִים לְשֹׂכְרוֹת. עַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָנּוּ אֲנָשֵׁי יְהוּדָה בְּלַעַג, הַמּוֹכָא בַּפְּסָקָה הַרְבִּיעִית,
שֶׁתּוֹכַחַת הַנְּבוּאָה רְאוּיָה לְהֶאֱמַר לְתִינוּקוֹת. וְהַנְּבוּאָה עוֹנָה לָהֶם בְּאִיּוֹם שֶׁל פְּרַעְנוֹת קֶשֶׁה, מִדָּה
כְּנֶגֶד מִדָּה: אֶת דְּבָרֵי הַנְּבִיא הָאֲמִירִים בְּשִׁפָּה כְּרוּרָה אֵינָם אוֹכִים לִשְׁמָעַם, וְהֵם מַחֲקִים אוֹתָם
בְּקוֹלוֹת נִלְעָגִים, וְעוֹנָשִׁם יִהְיֶה, שֶׁהָאוֹיֵב הַכּוֹבֵשׁ יִדְבֹּר אֲלֵיהֶם בְּשִׁפָּה שְׂאִינָם שׁוֹמְעִים אוֹתָהּ,
'בְּלַעֲגֵי שִׁפָּה וּבְלִשׁוֹן אַחֲרֵת'. וְאוּלָּם מוֹשְׁלֵי הָעַם חוֹלְקִים עַל נְבוּאָת הַפְּרַעְנוֹת שֶׁל הַנְּבִיא (כְּמוֹ
שֶׁמּוֹכָא בַּפְּסָקָה הַחֲמִישִׁית) וְאִף מַחֲבִירִים מְשָׁלִים וּמְלִיצוֹת בְּשִׁבַּח חֻכְמָתָם הַמִּדִּינִית,
וּמִתְפָּאֲרִים שֶׁבְּתַחֲבִילוֹת עֲרָמָה עָלָה בְיָדָם לְהַבְטִיחַ אֶת שְׁלוֹם הַמַּמְלָכָה וְכִרְתּוֹ כְּרִית אִף עִם
'מְנוֹת' עַצְמוֹ. עַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַנְּבוּאָה עוֹנָה, שֶׁכָּל תַּחֲבִילוֹת הַמַּרְמָה שֶׁהֵם בּוֹטְחִים בָּהֶן לֹא
יִעֲלִיּוּ לָהֶם כְּלוּם, וְהָאֶסּוֹן שֶׁהֵם מַתִּימְרִים לְמַנְעוֹ יָבוֹא עֲלֵיהֶם. וּכְנֶגֶד הַבְּטָחוֹן בְּתַחֲבִילוֹת הַכֶּזֶב
שֶׁל הַמּוֹשְׁלִים, הַנְּבִיא מַעֲמִיד אֶת שִׁיטַּת הָאֱמָת שֶׁל הַנְּבוּאָה: הָאֲמוּנָה בָּה' וְהַבְּטָחוֹן בּוֹ וְעִשְׂיַת
מִשְׁפָּט וְצִדִּיקָה. בַּפְּסָקָה הַשְּׁשִׁית הַנְּבוּאָה מְבִיאָה שְׁנֵי מְשָׁלִים, הַמִּיֻּסָּדִים עַל עֲנִינֵי עֲבוּדַת
הָאָדָמָה. עֶקֶר הַלֶּקַח שֶׁבָּהֶם הוּא, שֶׁעֲבוּדַת הָאָדָמָה יֵשׁ בָּהּ חֻכְמָה גְּדוּלָּה, שֶׁלֹּא ה' אֶת בְּנֵי
הָאָדָם, וְה' נוֹהֵג בְּעוֹלָמוֹ בְּאוֹתָהּ הַחֻכְמָה שֶׁלֹּא מְבִיאָה לְנֹהֵג בָּהּ בְּאֲדָמָתָם. מְשָׁלִים אֵלֶּה

35 פִּירוּשׁ אַחֵר: 'פָּרָשִׁי' — שִׁנֵּי הַבְּרֹזל שֶׁבִּגְלָל קְרוּיּוֹת 'פָּרָשִׁים', וִישׁ לֹזֶה סִמָּךְ בְּאַרְמִית וּבְעִרְבִית.

36 * אִפְשָׁר שֶׁהַלִּשׁוֹן 'גַּם-זֹאת' רִמְזָה, לְפִי הַנִּמְשָׁל, לַעֲלִיַּת צְבָאוֹת סַנְחִרִיב עַל הָאָרֶץ, וְהַבְטִיחָה הַנְּבוּאָה, שֶׁלֹּא יִכְלֶה סַנְחִרִיב אֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ
שֶׁנִּלְגַּל הָעֲגָלָה אֵינּוּ יֹכֹל לְהִרְקֹק אֶת הַלֶּחֶם.

כט הוֹי אַרְיָאָל אַרְיָאָל קָרִית חֲנָה דָּוִד סָפּוּ שָׁנָה עַל-שָׁנָה חֲגִים יִנְקָפוּ: וְהַצִּיקוּתִי

הובאו כאן לרמז, שהנביא מושל משלי אמת לעמת משלי הכזב של מושלי העם הזה. ועוד: גם המשלים האלה מכונים להשיב על טענות החולקים על דברי הנבואה. המשל הראשון (כו – כו) מכונן כנגד הטענה, שהנביאים מדברים דברים שאין להם סוף, ואין להם תוצאות מעשיות. על זה המשל עונה: דברי הנביאים משולים לחרישה המכינה את האדמה לזריעה; וכך הנבואה מכינה את המעשים שה' עומד לעשות. וענין זה הוא כעין דברי עמוס הנביא: כי לא יעשה אדני ה' דבר כי אם-גלה סודו אל-עבדיו הנביאים (עמ' ג ו'). המשל השני (כו – כט) מכונן כנגד הטענה, שהנביאים חוזים פרעניות קשות רבות, ומי יוכל לעמוד בכל הפרעניות ההן. על זה המשל עונה, כי ה' מביא את הענש הראוי למקבל אותו ולפי כחו לעמוד בו. וכמו שהדש את התבואה מבחין בין מיני תבואה שונים – יש שהוא חובט במטה, יש שהוא רש באופן עגלה ובחרוץ, ויש גם שהוא טוחן – כך ה' מנסה כל אדם ואדם כפי הראוי לו. בכל הנבואה הזאת לא נזכר שם האויב שיבוא על הארץ. ומסתבר שהפונה לצבאות ממלכת אשור, העתידים להחריב את שומרון, ולצבאות סנחריב מלך אשור, העתידים להחריב מקומות רבים ביהודה ולנחל אחר כך תבוסה בהשגחת ה' ובדרך פלאית, ולא בדרך המדיניות של מושלי העם הזה. בנבואה זו נאמר 'וציץ נבל' (פסוק א), ובנבואה הקודמת נאמר 'ציץ ופרח' (כו ו'). בנבואה זו נאמר 'יחבט קצח' (פסוק כז), ובנבואה הקודמת נאמר 'יחבט ה' (כו יב).³⁶

קריאת ה'הוי' השניה: מצור ירושלים והצלתה בדרך נפלאה

(כט א – ד)

בפרשה: א) מצוקת המצור (א – ד); ב) ההצלה מן המצור (ה – ח); ג) מדריכי העם אינם מבינים את המצב (ט – יב); ד) יראת ה' של העם אינה אמתית (יג – יד).

מצוקת המצור (א – ד)

(א) הוי – קריאה של צער ואזהרה ואיום. אריאל פיוטי לירושלים, ולא נתברר מקורו.¹ קרית חנה אריאל – הפפל לחזוק הקריאה, כמו: אברהם דוד – [הוי] הקריה אשר חנה [בה] דוד, כלומר: אברהם (בר' כב יב) והדומים לו. 'אריאל' כאן פנוי העיר אשר קבע בה דוד את ביתו ואת מקדשו

36 הפסקה הראשונה פותחת 'אשר על ראש גיא שמנים' (פסוק א) ומסיימת 'אשר על-ראש גיא שמנים' (פסוק ד). הפסקה השנייה פותחת 'לעטרת צבי ולצפירת תפארה' (ה) כנגד פתיחת הפסקה הראשונה 'עטרת גאות... צבי תפארתו' (א). הפסקה השלישית פותחת 'בין שגור' (ז) כנגד 'הלומי יין' שבפתיחת הפסקה הראשונה (א). את 'תער' ו'שגור' שבפתיחת הפסקה השלישית משלימים 'ילכו וכשלו אחר' שבסיום הפסקה הרביעית (יג). בפסקה הרביעית נאמר 'את מי יבין שמועה' (ט), ובפסקה החמישית נאמר 'והיה רק זועה הבין שמועה' (יט). בפסקה הרביעית נאמר 'לא אבוא שמוע' (יב), וכנגד זה נאמר בפתיחת הפסקה החמישית 'שמעו דבר ה' (יד), והפסקה מסיימת 'שמעתי מאת אדני ה' צבאות' (כב), והפסקה השישית פותחת: 'האזינו ושמעו' (כג). הפסקה החמישית מסיימת: 'מאת אדני ה' צבאות' (כב), והפסקה הששית מסיימת: 'מעם ה' צבאות' (כט). בפסקה הראשונה נאמר 'כזרם מים כבירים שטפים' (ב), ובפסקה החמישית נאמר 'שוטף כי יעבר' (טו). בפסקה הראשונה נאמר 'כזרם ברד' (ב), ובפסקה החמישית נאמר 'זיעה ברד' (יז).

1 א. בתיאור מקדש העתיד ביה' מג טו 'האריאל' (קרי) הוא כינוי למזבח העולה או חלק של מזבח העולה (כתיב שם 'האריאל', ובראש הפסוק שם 'ההר'אל' כתיב וקרי). על פי זה יש משערים, ש'אריאל' הוא מעיקרו כינוי למזבח העולה (ובדרך העברה כינוי לירושלים) על שם שהמזבח אוכל את הקרבנות כאריה, או שהאש שעל המזבח רבוצה כארי. ויש מחז'ל שדרשו, שההיכל בנוי בתבנית אריה רחב מאחוריו וצר מלפניו. ומיח' מג טו שהבאנו למעלה עולה, שאפשר ש'אריאל' היא צורה אחרת של 'הראל' = הר ה'.

ב. ויש אומרים, שנקראה ירושלים 'אריאל' על שם שבט יהודה שסמלו אריה: גור אריה יהודה (בר' מט ט).

ג. ויש אומרים ש'אריאל' היא הצורה האכדית של 'ירואל' = יראה אל = ירושלים, על שם 'ה' יראה' (בר' כד יד). ובכתובת מישע מלך מואב (שורה 12) נמצא 'אריאל' בסמיכות אל 'דוד' ('אראל דודה'), ונראה שהוא כלי, או עמוד, בדמות אריה, שעשאו דוד המלך לזכר